

cratic al lui Lermontov găsește ecou în sufletele ziditorilor socialismului, după cum nu se va «răci» niciodată nici pledoaria incandescentă a marelui poet rus pentru «libertate», ura lui neîmpăcată împotriva oricărei robii. Lermontov a fost în același timp un umanist clarvăzător: simpatia și înțelegerea cu care a înfățișat el eroii aparținând diferitelor popoare, cu care intrase în contact poporul rus, este evidentă. Însă a vedea în ideologia creației lermontoviene numai aceste trăsături înseamnă a o unilateraliza în mod arbitrar, înseamnă a separa dintr-o moștenire remarcabilă tocmai prin unitatea ei, numai ceea ce o recomandă într-un anumit fel. Recenzind volumul de amintiri al aristocratei E. A. Hvostova, Saltikov-Șcedrin se ridică hotărît împotriva autoarei, care «ne-a prezentat doar pe Lermontov ofițerul, nelipsit frecventator al saloanelor petersburgheze, moscovite și caucaziene, care însă nu-l interesează pe nici unul din cititorii săi»¹. Democratul revoluționar rus, continuator al operei lui Bielinski, Cernîșevski și Dobroliubov, socotea că materialul cel mai corespunzător pentru reconstituirea biografiei unui mare scriitor e chiar opera sa, faptele vieții, câteodată mărunte, interesînd doar într-o infimă măsură. Autorul *Domnilor Golovliov* se solidarizează în acest sens cu o părere exprimată de primul traducător și editor german al poeziei lermontoviene F. Bodensedt, părere ce prezintă un anumit interes și astăzi, între altele și pentru că ne ajută să ne dăm seama cum receptau opera lui Lermontov admiratorii mai puțin familiarizați cu mediul în care s-a format poetul. «Cînd elaborăm o judecată de valoare referitoare la o minte care depășește cele obișnuite, scrie Bodensedt, se cuvine să folosim ca măsură nu ceea ce are comun cu mulțimea, aflată la un nivel inferior, ci ceea ce îl deosebește de această mulțime și-l ridică deasupra ei. Cusururile lui Lermontov au fost cusururile întregii generații de tineri din lumea bună a Rusiei de atunci, însă calitățile lui nu le mai avea nimeni. Cea mai fidelă imagine a personalității sale ne-a rămas totuși în operă, unde el se manifestă pe deplin așa cum a fost...»². O asemenea atitudine, am zice pioasă, față de personalitatea unui scriitor care continuă să ne încînte și azi imaginația, e indiscutabil nobilă și necesară, dar parcă e și insuficientă, întrucît ne împiedică să pătrundem mai adînc în intimitatea operei, pietrificînd chipul geniului dispărut, pe care însă noi am vrea să-l cunoaștem viu și întreg. N-ar fi conform cu adevărul obiectiv să pretindem că chipul aristocratului și ofițerului Lermontov poate fi întâlnit doar în scrisorile sale și în unele amintiri ale contemporanilor, că această latură a trecerii sale meteorice prin lume n-a lăsat nici o amprentă și în operă. Vlăstar spiritual al primei generații de revoluționari ruși, care după cunoscuta apreciere a lui Lenin a fost o generație de revoluționari nobili, Lermontov nu s-a putut elibera nici el de multe prejudecăți ale clasei sale. Astfel, de pildă, deși portretizează cu multă umanitate chipuri de munteni din Caucaz, Lermontov nu reușește să se ridice în nici una din producțiile sale pînă la înțelegerea conținutului barbar și inuman al războiului de cotropire pe care l-a dus imperiul țarist în această parte a lumii. Adesea caucazienii sînt calificați ca niște sălbateci copii ai naturii, misiunea Rusiei fiind prin excelență o misiune civilizatoare. Nu încape îndoială că atunci cînd vorbește cu dispreț despre «gloată», Lermontov, ca și Pușkin, ca și alți romantici europeni, de altfel, n-are în vedere masa poporului, ci lumea din jurul său, însă

¹ М. Е. Салтиков-Шчедрин, *Записки Е. А. Хвостовой 1812—1841. Материалы для биографии М. Ю. Лермонтова*, Петербург, 1870. Se citează după *Лермонтов в русской критике*, Москва, 1955, p. 260—262.

² Vol. citat, p. 262.